

Rerum Naturalium Fragmenta

No. 119

<i>Szemere László: A madarak hasznáról</i>	3
Hírek - Madártani állomás Zsögödön	6
Május 29-iki törvényhatósági közgyűlés	7
Jaskó Károlyné György Etelka	9
Halászati értekezéslet	10
<i>Szemere László: Gyarmatvilág</i>	11
<i>Szemere László: A melegági csészegomba</i>	15

Budapest
1937

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Sándor szerkesztése:

Budapest II., Lövőház-u. 22/a

A madarak hasznáról.

Írta: Szemere László.

E lap hasábjain olvastam egy lelkes madárbarátnak – Pálosi Géza úrnak – a cikkét, s már akkor elhatároztam, hogy holmit ez ügyben én is papírra vetek, főként pedig közlök néhány címet az érdeklődőkkel, hogy az érdeklődésen túl, a célirányos tett is minél többeknek módjában legyen. A madarak védelmét, s különösen a rovarirtásban kiválóbb fajok fészkelésének előmozdítását főleg anyagi okból javasolják, illetőleg ezzel akarnak hatni az emberekre.

Ez természetesen nem is megvetendő érv, mert az u. n. „kultúrárok”, mely a Természetet az emberi haszonnak okáért átgyúrja, nagyon kedvez a termények rovarrellenségeinek, míg a madarakat a létfeltételtől vonja meg. (Csik megyére ez a maga teljes szigorúságával nem vonatkozik, mert itt úgy a bokorlakó énekesek, mint az odúlakó cinegék stb., még bőségesen találnak fészkelő helyet.) Mi sem természetesebb tehát, hogy a mesterségesen felszaporított rovarokkal szemben a legcélszerűbb úgy védekezni, ha azok ellenségeit, a madarat, fürkészt, meg a Tachina legyet, melyek kevés számban minden veszélyeztetett területen ott vannak – felszaporítjuk.

A káros rovarvilág eme ellenségei közül a nagyközönség nálunk ezidáig csak a madaraknak tulajdonított fontosságot, a szakértőbbek is éppen csak hogy tudták, hogy van hasznos rovar is, de hogy azt szaporítani is érdemes, arra csak Amerikában jöttek rá. Hogy ez nem valami tudományos szőrszálhasogatás, az kitűnik Dócy Józsefnek az ez idei Aquilában (ez a M.

k. ornitológiai központ kiadványa) közölt cikkéből, ahol írja a többek közt: —

„Ugyancsak nagyjában megbecsülendő az a vagyon, amelyet a fürkész, darázs és légy ment meg. 1907-ben az angol lapok világszerte kürtölgették Hunter I. S. kansasi egyetemi tanárnak a nevét, aki az Egyesült Államok nyugati részében a búzának egyik rovarrellenségét egy fürkész tenyésztése által tönkretette, mert ezzel 2.000.000 font sterling értékű búzát mentett meg. A fürkészt 12.000 ládikában tenyésztette.”

Érdemesnek tartottam ezt a részt idézni, mert ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy hasznos rovarok is lévén (A légy és darázs alatt a fenti idézetben nem a közönséges légy és darázs értendő!) – ok és cél nélkül a rovarokat se bántsuk, főleg azokat ne, a melyeket nem ismerünk. Arról nem is szólok, hogy sokan tudva hasznos rovarot bántalmaznak.

A szegény pókokra gondoltam! Hallgatok azonban.

A madarak annyival kedvezőbb helyzetben vannak, hogy az anyagi hasznon túl, esztétikailag is gyönyörködtetnek, hol ügyes megjelenésükkel, hol szép énekükkel.

Ezért a közfigyelmet hamarabb magukra vonhatták, s mind többen és többen akadnak, akik segítenek is nekik a létért küzdelmükben, hol odvak kirakásával, hol téli etetéssel stb.

Említettem fentebb, hogy megyénkben úgy az odú, mint a bokorlakók még megelérik a létfeltételüket.

Ezért itt a madarak sorsa még nem olyan mostoha, mint Magyarország sík vidékein, de a költözők a délvidékiek madárpusztítása miatt itt is fogyófélben vannak (pl. a fecskék is.) De a fészkelő odvak kirakásának azért itt is nagy a hordereje főleg azért, mert a legjellegzetesebb odú lakók, a cinegék ezáltal a kertekben tarthatók, azok itt a kitett odvakban az ember védelme alatt előszeretettel költenek, s így a költőhely körüli gyümölcsöst tisztogatják első soron.

Hogy anyagilag mit tehet egypár cinegecsalád, azt felesleges vázolni, de még ha közömbösek lennének, akkor is pusztán esztétikai okokból is érdemes őket kertjeinkhez szoktatni. A cinege maga az örök jókedv, hangja — főként a szécinegée — variációiban kimeríthetetlen, úgy hogy még a köznépnek is feltűnik, s hangutánzó szólamok keletkeznek utána. — Az irodalomból számtalan ismeretes. Például:

Tavasszal a szőlős gazdát figyelmezteti, hogy:

„Nyitni kék, nyitni kék, nyitni kék”. —

A fiait így szólítja:

„Picikék, kicikék, picikék
Kicsikék, kicsikék, kicsikék. “

Sőt nevükön is szólítja őket:

„Laci, Laci, Laci
Cila, Cila, Cila,
Pici Kata, Pici Kata, Pici Kata”.

Meg is dorgálja őket:

„Pacsit kölyök, pacsit kölyök, pacsit, pacsit kölyök”.

Egyik megszólítja a mászt:

„Bácsi, bácsi, bácsi... mit visz, mit visz?”

(*Csiki Hírlap, vol.2, no.8, 1912 feb.24, p.1*)

Hírek

Kádár Ferenc főgimnáziumi tanár, lapunk szerkesztője a nyári szünidő alatt külföldi tanulmányúton van. Távolléte alatt a szerkesztői teendőket Szemere László joggyakornok végzi.

(*Csiki Hírlap vol.3, no.29, 1913. július 19., p.4*)

Madártani állomás Zsögödön.

Elvállalja magyarhoni madár és tojás gyűjtemények, vagy egyes darabok meghatározását, madarak szakszerű, természet-hű kitömését.

Megnyílt: 1912. évi október hó 1-én.

SZEMERE LÁSZLÓ

a zsögödi Madártani Állomás tulajdonosa.

(*Csiki Hírlap, vol.3, no.2, 1913. jan. 11., p.6*)

Május 29-iki törvényhatósági közgyűlés

Május 29-iki törvényhatósági közgyűlés tárgysorozatának főbb pontjai:

Alispáni jelentés. Szentesített törvények kihirdetése. Jelentés a számonkérőszék eredményéről. Belügyminiszteri rendelet a gyámpénztári szabályrendelet módosítása tárgyában. Belügyminiszteri rendelet a jegyzők drágasági pótléka ügyében. Kereskedelemügyi miniszteri rendelet az útkaparók javadalmasításáról. Kereskedelemügyi miniszteri rendelet a Csíkszereda – székelyudvarhelyi vasútvonal kiépítése tárgyában. Belügyminiszteri rendelet új segédjegyzői állások rendszeresítése tárgyában.

A közigazgatási bizottság múlt félévi jelentése. Jelentés az erdők múlt évi állapotáról. A vármegyei alkalmazottak nyugdíj szabályrendelete. Szabályrendelet a vármegyei levéltári anyag selejtezéséről. Díjnokról szóló szabályrendelet módosítása. Szabályrendelet tervezet a jegyzők lakbérének a nyugdíjban való beszámításáról. A jegyzők magánmunkálatainak díjazásáról szóló szabályrendelet módosítása. Távbeszélő hálózatok végleges kiépítése. Árvaszéki ülnöki állás betöltése.

Gyimesi községek határvonalainak megállapítása. Gyergyószentmiklós rendezett tanácsú város és Tekerőpatak község közötti határvonal megállapítása.

Becze Antalné nyugdíjazása. Mihály Mátyásné segélyezése. Váradi Dénesné nyugdíjazása. Fülöp Alajos személyi pótléka.

Szemere László szabadságolása. Bizony László munkájának megrendelése.

Szvoboda Miklós kérése áremelés iránt. Borszékfürdő szabályzata. Orvosi és bábai oklevelek kihirdetése (4 db.) Megyei kórházak 1914. évi költség-előirányzatai (2 db.) Társhatóságokkal való levelezés (3 db.)

Állategészségügy, ebadóalap jövedelmének felhasználásáról.
Számadások többféle alapokról.
(*Csiki Hírlap*, vol.3, no.21, 1913. máj. 24., p.3)

Gyászír: Jaskó Károlyné György Etelka.

Nagybányán sokan ismerték Gergely Károlynénak nővérét, György Etelkát, a ki tudományos készségével, jó magyaros modorával, egyenes, nyílt, őszinte jellemével meg tudta nyerni mindenkinek tiszteletét, akivel a társas élet érintkezéseiben találkozott.

Szomorúan jelezhetjük, hogy a fiatalasszony sok szenvedés után elhalt Budapesten, nagy, őszinte bánatára kiterjedt rokon-ságának s mindannyiunknak, kik őt becsülni megtanultuk. A gyászlap így adja tudtul a halálesetet:

„Alulírottak mély fájdalommal jelentjük a távolabbi rokonok és családunk barátainak azt a gyász esetet, hogy Jaskó Károlyné szül. György Etelka úrnő folyó hó 11-én reggeli 6 órakor, életének 45-ik, boldog házasságának 13-ik évében, hosszas szenvedés után elhunyt. A kedves halott hűlt tetemei folyó hó 13-án, délután 3 órakor fognak a kerepesi-út mellett levő temető halottasházában, az ev. ref. vallás szertartása szerint megáldatni és ugyanazon temetőben örök nyugalomra helyeztetni. Budapest, 1902. február hó 11-én. Béke poraira, áldás emlékére!

Jaskó Károly férje. Jaskó Géza, Mandula Lajosné szül. Jaskó Etelka nevelt gyermekei. György Aladár, György Endre és özv. Gergely Károlyné szül. György Ilona testvérei. Jaskó Sándor, Húszt Vilmosné szül. Jaskó Lujza és György Endréné szül. Tarczali Berta sógora és sógornői.”

(*Nagybánya és Vidéke*, vol. 28, no.7, 1902. február 16., p.3)

Halászati értekezéslet.

Amint lapunk legutóbbi számában jelentettük, Landgraf János miniszteri tanácsos, az Országos Halászati Felügyelőség vezetője Végh János kir. mérnök kíséretében f. hó 20-án Gyergyó felől városunkba érkezett.

F. hó 21-én reggel megtekintette a helybeli földművesiskola pisztráng-telepét, hová költőházat és más szükséges berendezést létesítenek. A szükséges anyagi eszközök a földművelésügyi kormány részéről már biztosítottak. Ezután az iskola közelében, a vármegye tulajdonát képező területén alkalmas helyet jelöltek ki egy modern kertészet létesítésére, mely a bolgár kertészethez lenne hasonló és állami kertész felügyelete és vezetése mellett Csíkszereda és vidéke közfogyasztási szükségletét elégítené ki.

Délelőtt 10 órakor a vármegyeház kisebb tanácskozási termében népes értekezéslet volt Landgraf János miniszteri tanácsos és Végh János kir. mérnök részvételével. Az értekezésletet Fejér Sándor alispán lelkes szavakkal nyitotta meg és hálás köszönetének kifejezése mellett üdvözölte Landgraf Jánost, ki a vármegye haltenyésztése ügyének ezt az áldozatot hozta.

A megjelentek között láttak Becze Antalt, a csíkszeredai halászegyesület érdekes elnökét, T. Nagy Imrét, Kis Ernőt, Bodor Gyulát, Báldi Aurélt, Vitályos Györgyöt, Sász Lajost, Puskás Adolfot, Albert Ödönt, Szemere Lászlót, Dr. Csiky Józsefet, Dr. Rilhsa Gyulát, Cseh Károlyt, Botár Bélát, Gözsy Árpádot, Merea Rezsőt, Szabó Eleket és másokat.

Az értekezlet megállapodott abban, hogy a vármegyét halászatilag két önálló részre, nevezetesen az Olt-menti és Maros-menti társulatokra kell osztani és első sorban megoldandó feladat a jogosultság, tulajdonosi minőség megállapítása, csoportosítása és rendezése. A tárgyalás folyamán élénk érdeklődés kísérte Landgraf János miniszteri tanácsos és Végh János kir. mérnök mindvégig érdekfeszítő szakszerű felvilágosításait és oktatásait.

Az értekezlet végén, mikor Fejér Sándor alispán átadta az elnöki széket Becze Antalnak utóbbi ismételten köszönetet mondott személyesen megjelent miniszteri tanácsosnak önzetlen fáradozásaiért, mire az értekezlet véget ért.

Kedden délután Landgraf miniszteri tanácsos Sepsiszentgyörgyre utazott, honnan este tér vissza és szerdán reggel folytatja útját a vármegye magánjavainak tulajdonát képező Szárazvölgy (Gyergyó) felé, hol a magán-javak igazgatósága tógazdaságot akar létesíteni.

(Csíki Lapok, 1912, no. 21, p.3)

Gyarmatvilág.

Írta: Szemere László.

A Poi Balta Cerbului nevű rét Herkulesfürdő közelében van, a magyar-oláh határon. Erdős, sziklás környezet között, kb. 950 m. tengerszint feletti magasságban jól esett látnunk azt a pár holdnyi zöldellő rétet, amely virággal és visszamaradt hófoltocskákkal volt tarkítva. Zs., T. és én az ég madarait figyeltük meg, míg a környezet – Drágán az erdőőr és két oláh vadőr – szerteszét heverlek a fűben. Nem értvén céljainkat, nem is igen lelkesültek, ők „hivatalból” jöttek. Az ilyen hivatal súlyossága pedig a hegyek magasságával arányosan növekszik, különösen ha még sziklát is kell mászni.

Az áldozati bárány hasonló flegmával legelt, mit sem sejtve közeli rossz végzetéről. Merthogy őt csalétkül hoztuk ki, később hűlt teteme mellett lestük a keselyüket és hollókat. Egy kis viperafogó specialista kutyuska, a Tinka zárja be a sorozatot, mondjuk, hogy ő kilógó nyelvvel szaladgált idestova, megugatva minden csúszó-mászó „varasgyékot.”

Mi csak az öreg Dragánnal tudtunk társalogni úgy, ahogy németül. (Megkergették a poroszok Königrécnél.)

Az első báítabéli kirándulásunkon azonban ő volt a nap hőse. A fentebb jelzett heverés után valami gyanús neszt hall az öreg, puskát fog, megy arra – mi távolabb voltunk, de csak vagy 50–100 lépéssel. Drágán eltűnik az erdő szélén. Futások neszt halljuk, majd egy lövést, rá kevés jajgatást és szitkozódást.

Rosszat sejtve, mi is arrafelé szaladtunk, de semmi különösebb nem történt Zs. főerdész úr szerint. Három oláhországi rumuny zsindeynek való fenyőfát akart lopni, Dragántól elszaladtak, s mivel nem óhajtottak megállani, nyúlsöréttel is felszóllíttattak, ennek megérkeztét nyugtázta az egyik. Megállani azonban ezután se volt szándékuk, úgy eltűntek, mintha a föld, illetőleg itt a kövek – elnyelték volna őket.

Pedig már csak sport szempontból is, szerettük volna elcsípni őket, illetőleg én legkevésbé, mert nem is volt nálam semmiféle fegyver. Annál inkább T. és Zs. barátunk, kik jó messzire előrekerültek, s elállták a járható helyeket, míg Drágán a kövek közt kutatott. El nem szaladhattak, mert mély csend volt köröskörül. Nem kaptak meg egyet se, úgy elbújtak. A kis Tinka, nemhiába viperás specialista, egyáltalán nem segített a nyomozásban.

Rumunyaink pedig nem átalloztak a gondosan elkészített dracnicákat másnap elvinni, mert megismételt baltabeli kirándulásunk alkalmával mindennek csak a hűlt helyét találtuk. Még ezer szerencse, hogy az ég madarainak szánt áldozati bárányt el nem vitték.

A madarak közül láttuk azt, ami miatt tulajdonképpen e tájra utaztunk, gyűjtöttünk is holmit, de hogy mifélett, azzal már nem untatom a t. olvasó közönséget.

Szóval elhatározottat, a visszatérés mehádiai főhadiszállásunkra, miután 6—7 napon át Herkulesfürdön és vidéken jól kicsavarogtuk magunkat. A fürdőt már csinosan rendbe hozták a közeledő idényre, kocsik, autók jöttek-mentek az első vendégekkel.

A nép pedig készülődött illően megünnepelni húsvétot. Harangozás helyett monoton kopogás jelezte a nagy nap közeledtét, magát az ünnepet már Mehádián értük, sajnos reggel egy kissé korábban vettünk erről tudomást, mintsem kívántuk volna. Az első mozsárdurranás idejét felettébb korára tették, s a többi lövések miatt nem aludtunk el többé. Így hát a faluban le s fel sétálva néztünk román ünneplést, precessziót stb.

Láttuk, hogy Mehádia meglehetősen poliglott fészek, van ott oláh, német, magyar, olasz, no meg zsidó. De nem élnek valami nagy ellenségeskedéssel, jellemző erre, hogy csaknem ugyanazon műkedvelő szereplők felváltva magyar, német és oláh nyelvű színdarabokat adnak elő, s a publikum meghallgatja mindhármat.

Persze úgynevezett „magyarfalók” azért ott is akadnak, egyik a cselédjét pofozta fel, mert magyarul szólt, stb. A felfelé való meghunyászkodásra kiváló gondot fordítanak, az egyik tanító pl. magyar újságot is járát, de nem olvassa. Átadja a vendéglősnek. Szóval gyarmatként hat az emberre az egész vidék.

Tíz óra tájt rezes banda hangjára lettünk figyelmesek. Ezek az egyes kapukban fújták ünnepi üdvözlésül, mint ahogy az szer- te e honban divatos, ha nem is rezes bandával. De elég jól fújták, meg kell adni. Tőlünk 3–4 házzal lejjebb is megálltak, több darab után a Hóra indulót fújták. Fújták pedig egy nyugalmazott cs. és k. tábornoknak. Legyen rá büszke az ármádia!

Vegyes érzelmekkel tértem hazafelé. A vidék miatt (no meg numizmatikai szempontból, nem Temesvár—Arad, hanem Karánsebes—Őrváralja—Piski felé vettem utamat. Megállapítottam, hogy még soha ilyen lassú járású alkalmatosságon nem

utaztam, mint az e vidéki fogaskerekűn. De ez legyen mentsége. Már t. i. nem a lassúsága, de fogaskerekű mivolta.

Piskitől aztán büszke állami vastáltos szikrázva repített bennünket haza, gyorsaságát gondolatainkkal is alig tudtuk megelőzni. De hát a gondolat tétova szaladgál az elmúlt és jövő eseményeken. Mint a bandukoló ember mellett a gyors-lábú agárkutya.

(Csiki Hírlap, vol.3, no.27, 1913. júl. 5., p.1-2)

A melegági csészegomba

Szemere László

A melegági csészegombát (*Plicaria vesiculosa* Bull.) mutatjuk be olvasóinknak két fénykép kapcsán, mint néminemű palántakártevőt.

A néha nagyobb tömegekbe verődő gomba trágyázott helyeken nő, főként tavaszi időben; ha az időjárás elég enyhe, már március végén is. A dédelgetett növények részére szerkesztett melegágyat ő is igen alkalmasnak találja, s ha a trágyája e csészegomba csirájával fertőzött, akkor a palánták mellett ő is jól tenyészik.

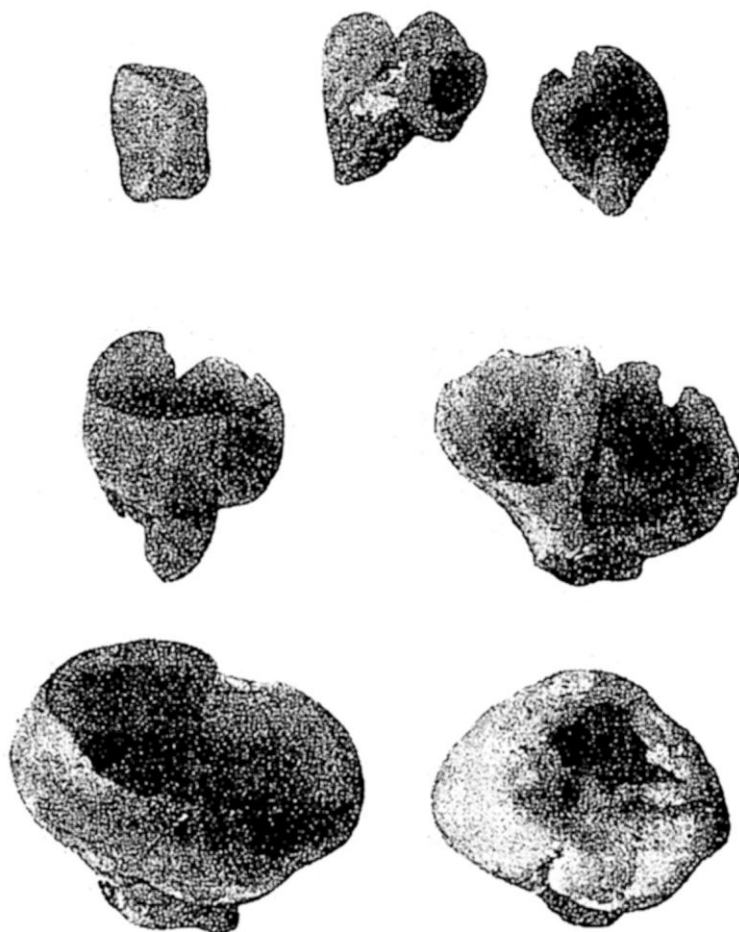
Nem a palántákból él ott sem, hanem csak a trágya szerves anyagaiból. Így tehát nem parazita (élősködő); kártétele mégis annyiban van, hogy területet foglal el, s tápanyagot eszik el a palántáktól. A gombák eltávolításával kártételét aztán meg is akaszthatjuk.

Francia szakkönyvek szerint a melegági csészegomba ehető.

A Gombászati Osztály tanácsadási gyakorlata azonban az, hogy az olyan egyébként ehető gombák elfogyasztását, amelyhez többé-kevésbé hasonló ártalmas gombák vannak, nem javasolja.

Ilyen barnás színű, ártalmas csészegomba pedig van, az igaz, hogy az erdőn terem. Jó azért a gombát megfőzni s tyúkokkal, sertéssel megetetni (az ételükbe keverten), és pedig azért, hogy

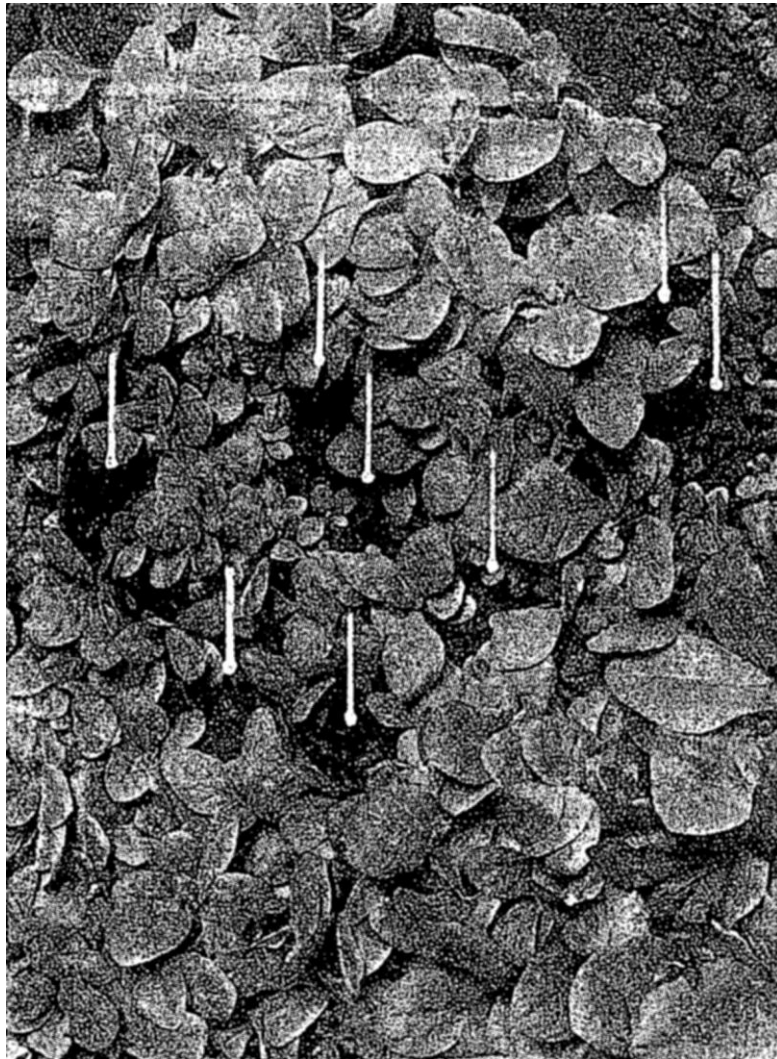
legalább a spórájuk terjesztését megakadályozzuk. A csak eldobott gombák spóráik révén tovább fertőzhetik a környéket.

Melegágyi csészegomba

Gombánk kezdetben igen világos okkerszínű, áttetsző hólyagocskához — gömbölyű lámpaernyőhöz hasonlít, melynek csak a tetején van kis kerek lyuk. (Latin neve: vesiculosa is a hólyagra utal.) Később a gomba világos, majd sötétbarna lesz s úgy egy fél dió nagyságig növekedik s csészeformára kinyílik.

Ha sűrűn vannak az egyes csészék, elalaktalanodnak, egymásba nőnek s ilyenkor félkilós telepeket is találhatunk.

Melegági csészegomba Nyíregyháza körüli dohány-melegágban.
A vonalak vastagsága mutatja a gomba helyét.

Egyik fényképünk dohánypalánták között rejtőzködött néhány gombát mutat be. (A sötét, palántamentes foltok helyein veheti ki a türelmes szemlélő a gombákat kis jóindulattal.)

A másik képen a palánták közül kiemelt (feltárt) gombák apraját-nagyját tüntetjük fel.

(*Növényvédelem*, 1937, vol.13, p.76-77)